

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

‘Veel marktwerkingbeleid steunt op ideologie en niet op wetenschap’

In gesprek met Eric van Damme

door *Jan Prij*

Redactiesecretaris CDV.

CDV sprak met Eric van Damme over marktwerking en de kloof tussen theorie en praktijk. Hij is de expert op het gebied van marktwerking en mededinging in Nederland. Volgens Van Damme is er in het verleden, ten tijde van de Operatie MDW (Marktwerking, Deregulering en Wetgevingskwaliteit) onder Paars, te veel gedacht dat het slechten van de toetredingsbarrières en het opengooien van markten vanzelf tot goede marktresultaten zou leiden. Dit is een foutieve en te simplistische gedachte gebleken. Er is intussen bijgeleerd, vooral door de toezichthouders die met de gevolgen van (gebrekkige) marktwerking worden geconfronteerd. Maar de bijgeleerde kennis, ook op universiteiten, over het functioneren van markten in niet-perfecte omstandigheden, vindt nog te weinig weerklank in nationaal en internationaal EU-beleid. Omgekeerd geldt dat in Nederland de kennisbasis op universiteiten nog steeds smal is en dat informatie over ‘knelpunten’ in het beleid de wetenschappers niet altijd bereikt. Het debat over marktwerking moet wetenschappelijker worden. Algemene ideologische argu-

menten pro en contra lossen weinig op. We moeten niet een radicale stop op marktwerkingoperaties willen, zoals de FNV bepleit, maar wel rustig kijken naar de zorgpunten van tegenstanders van marktwerking. De tegenstanders hebben genoeg punten om je zorgen over te maken.

NAÏEF GELOOF IN DE MARKT

‘Er kunnen drie fasen in marktwerkingoperaties worden onderscheiden. Deregulering onder Lubbers, de MDW-operaties onder Paars en dan nu, sinds Paars II, de liberalisering van de nutssectoren. In een terugblik op de MDW-operatie heb ik al eens een bepaald naïef geloof in de werking van de markt geconstateerd. Als de toetredingsdrempels maar zijn geslecht, dan zal de markt vanzelf goede resultaten genereren en ons naar een welvaarts optimum brengen, zo was de gedachte. Maar de taak van marktmeester en van het ontwerpen van een adequaat markt-design is minstens zo belangrijk.’

‘De markt werd veelal geïdentificeerd met de marktform van volledig vrije me-

FOTO: ROLAND PIERIK

dedinging (vvm). Eén van de voorwaarden waaraan voldaan moet zijn, wil er sprake zijn van vvm, is die van vrije toetreding. Economen onderscheiden daarbij verschillende toetredingsbarrières, maar de eenvoudigste en ook de makkelijkste te slechten, is het verminderen van allerlei wettelijke voorschriften waaraan je moet voldoen. Dat is bijvoorbeeld gebeurd bij de Vestigingswet en de Winkeltijdenwet, waarbij een dergelijke aanpak goed werkte. Men had weinig oog voor andere vormen van marktfalen, met name de aanwezigheid van marktmacht en onvolledige informatie (nog afgezien van het probleem van de externe effecten). Kortom, bij beleidseconomen was weinig gevoel voor het gegeven dat bepaalde goede eigenschappen van markten wél gelden onder condities van volledig vrije mededinging, maar juist níet noodzakelijkerwijs onder condities van onvolledige informatie of marktmacht. Beleidseconomen werden

toen wel gezien als advocaat van het vrije-marktmodel, terwijl juist in die tijd academische economen al met heel andere dingen bezig waren: hoe om te gaan met markten als er marktfalen is, leidt marktwerking bijvoorbeeld tot een welvaartsverbetering als er informatie-asymmetrie is? De literatuur is op dit punt niet uitgekristalliseerd. De conclusies kunnen negatief of positief uitpakken, afhankelijk van micro-economische en sectorspecifieke aspecten, en zijn dan ook lastig te vertalen naar heldere, eenvoudige beleidsconclusies. Dit is waarschijnlijk ook één van de redenen waarom deze ontwikkelingen niet door de beleidsvoorbereiders zijn opgepikt.'

'Het denkkader van de MDW-operatie was veelal gebaseerd op de idee van volledig vrije mededinging, maar dat is zeker bij de liberalisering van de nutssectoren, geen goed uitgangspunt. Daar is men zich bovendien te weinig bewust geweest van het onderscheidende karakter van de verschillende netwerksectoren. Ik vermoed dat het Europese beleid te veel is gericht op de bereikte successen van telecom en luchtvervoer, waarbij ontegenzeggelijk grote vooruitgang is geboekt en enorme welvaartswinst is gerealiseerd. Maar deze successen zijn niet alleen te danken aan de liberalisering van de markt, maar, zeker bij telecom, aan exogene ontwikkelingen, zoals met name de enorme technologische innovatie. Mede door deze technologische vooruitgang worden er nog steeds enorme successen geboekt.'

'Op de energiemarkt bijvoorbeeld liggen de zaken alweer een stuk lastiger en deze complexiteit is onvoldoende onderkend. Daar speelt bijvoorbeeld de vraag of er in een vrijgemaakte markt voldoende prikkels tot investeren zijn. Een ander punt is dat elektriciteit niet economisch kan worden opgeslagen, wat betekent dat de productie gepaard gaat met veel prijschommelingen

en prijspieken, die politiek gezien onwenselijk zijn, maar economisch gezien noodzakelijk. Het cruciale punt hier is dat er op het vlak van energie *missing markets* zijn. Wij betalen voor geleverde energie, maar niet voor capaciteit, terwijl er wellicht juist een markt voor capaciteit nodig is om het investeringsprobleem op te lossen. Dit is dus een vraag op het terrein van marktdesign voor de overheid. Toen de markten op Europees niveau werden geliberaliseerd, is er onvoldoende over dit vraagstuk, deze specifieke vorm van marktfalen nagedacht. Inmiddels heeft de toezichthouder, Directie Toezicht Energie (DTE), expertise opgebouwd. Deze kennis zou op één of andere wijze moeten worden benut, pas dan kunnen er adequate maatregelen worden genomen.’

‘Concreet is de vraag of er bij het huidige marktontwerp voor bedrijven voldoende prikkels zijn om in extra capaciteit (voor opwekking, of transport en distributie) te investeren. Economisch geformuleerd: betaalt een investering zich terug? Op dit moment wordt alleen voor geleverde energie betaald en capaciteit is nodig om piekvraag op te vangen. Die capaciteit wordt echter slechts heel beperkt ingezet, een paar uur per jaar is deze nodig. Dit betekent dat de investering alleen rendabel is als de prijs in die periode extreem hoog is. Als de prijs wordt gereguleerd, is het rendement negatief, en wordt er niet geïnvesteerd, dan ontstaan op termijn tekorten. De *trade-off* is hier tussen de korte en de lange termijn. In de vs is dit *missing money*-probleem kwantitatief onderbouwd, en hebben verschillende staten capaciteitsmarkten ingevoerd: producenten krijgen niet alleen de daadwerkelijk geleverde energie vergoed, maar ook de capaciteit die ze beschikbaar houden voor het geval van schaarste. In Nederland discussiëren we vooral nog vooral over de “excessieve” winsten van de energiebedrijven op de korte termijn.’

GEBREK AAN ADEQUATE ONDERBOUWING

‘In Brussel en bij de Europese Commissie wordt het denken nog steeds vooral gestuurd vanuit de theorie van volledig vrije mededinging. Dit is vanuit wetenschappelijk perspectief niet de juiste blikrichting. Zie bijvoorbeeld de beleidsstukken waarin de realisatie van de Lissabonagenda centraal staat; het streven om van Europa de meest competitieve en welvarende regio ter wereld te maken. Deze stukken leggen heel duidelijk de link tussen de concurrentiekracht van Europa en het concurrerend zijn van de Europese markten, en verwijzen in feite naar het vvm-model als achterliggend interpretatiekader, van toepassing geacht op de werkelijkheid. De redenering is dan dat concurrentie goed is, want het leidt tot lagere kosten, betere kwaliteit van producten en tot meer innovatie. Deze boodschap klinkt steeds door, ook in de Nederlandse situatie, maar voor die stelling is het wetenschappelijk bewijs maar magertjes.’

‘Wat direct opvalt, is hoe weinig empirisch onderzoek er is verricht om deze stelling te onderbouwen. Voor veel economen was ze zo vanzelfsprekend, dat ze niet de moeite hebben genomen hiervoor bewijs te verzamelen. In de rede *‘The economist and the state’* behandelde George Stigler al in 1964 de vraag waarom in de loop van de tijd de inzichten van economen over de rol van de overheid in het economische leven zo drastisch waren gewijzigd. Waar Smith er immers van overtuigd was dat deze rol zeer beperkt was, hadden ideeën van Marshall, Pigou en Keynes ertoe geleid dat ze overheersend was geworden. “Hoe komt dat nu dat economen tot zulke verschillende adviezen komen”, zo vroeg hij zich af. Stiglers conclusie was dat economen het gewoon niet weten en zich teveel laten leiden door ideologieën in plaats van door feiten. Hij conclu-

deerde dat economen geen serieuze studie hadden gemaakt van de kosten en baten van verschillende institutionele arrangementen. Hun adviezen waren niet wetenschappelijk gefundeerd, ze waren slechts een reflectie van het algemene maatschappelijke gevoel en deinden bijgevolg mee op de golven van de tijd. Stigler lamenteerde over die toestand en hij riep zijn collega's op systematisch empirisch onderzoek te doen naar de optimale interactie tussen staat en markt. Begin jaren zeventig verwachtte hij veel van een empirische onderzoeksmethode. Maar dat is in ieder geval in Europa niet zo snel gegaan als hij heeft gedacht. Veel beleidsadvisering wordt nog steeds gedreven door ideologie en wordt niet gesteund door wetenschappelijke *fact finding*.

'Er is wat dit betreft een groot verschil tussen de situatie in de vs en die in Europa. In beide jurisdicties zijn grote dereguleringsoperaties doorgevoerd. In een overzichtartikel uit 1993 onderzocht Clifford Winston wat die operaties in de vs hadden opgeleverd, en of de economen de effecten juist hadden voorspeld.¹ Wat opvalt, is dat Winston kon verwijzen naar veel gedetailleerde sectorstudies. In Europa is de empirische basis veel geringer, en Nederland steekt zeker niet boven het gemiddelde uit. Beleidswijzigingen zijn vaak niet op grondige empirische studies vooraf gebaseerd, en achteraf is er weinig aandacht voor effectenanalyse. Gelukkig komt daar nu verandering in. Overigens, mijn ex-collega en voormalig CDA-Eerste Kamerlid Boersma wees er ten tijde van de eerste dereguleringsoperaties onder het eerste kabinet-Lubbers al op dat de feitenbasis erg magertjes was en dat het beleid zich daarom nog wel zou tegenkomen.'

'In feite heeft Stiglers oproep pas van begin 1990 ook aan Europese universiteiten tot serieuze onderzoeksprogramma's geleid,

met vragen als: leidt concurrentie tot lagere kosten, gaan mensen harder werken als er meer concurrentie is, of juist niet? Maar van doorwerking van onderzoeksresultaten in beleid is nog altijd weinig sprake. Het valt nog steeds op dat van veel beweringen in beleidsstukken de bewijzen wetenschappelijk gezien mager zijn. Er zit een element van vertrouwen in markten in. Terwijl veel economen juist waarschuwen dit op voorhand niet al te veel te doen, gegeven de alomtegenwoordigheid van vormen van marktfalen.'

'Neem nu de ervaringen in de taximarkt. Begin jaren negentig was op basis van een theoretische studie hier aan de faculteit al duidelijk dat de toenmalige liberaliseringsplannen van de taximarkt niets zouden opleveren en dat de prijzen hoog zouden blijven. De taxichauffeurs zouden met de klant over de prijs moeten onderhandelen. Het feit dat het visgraatsysteem niet werd geïmplementeerd — taxi's bleven in een rij staan —, impliceerde in feite dat de klant geen keus had en wel de voorste taxi moest nemen; in feite had de voorste taxi dus monopoliekracht. Het probleem is dan dat de onderhandelingsmacht eenzijdig bij de chauffeur komt te liggen. Er was bovendien weinig oog voor empirische ervaringen in andere landen (met name Zweden), die al hadden laten zien dat het niet kon werken. De Taxiwet is onlangs opnieuw gewijzigd, het traject gaat inmiddels de derde fase in. Het gaat er nu vooral om de transparantie in de prijzen te waarborgen door duidelijke tarieven, een starttarief en een kilometertarief. Theoretisch gezien is er weer geen reden om te veronderstellen dat deze verbetering wel zal werken.'

'De fundamenteelste vormen van marktfalen worden namelijk onvoldoende aangepakt. Ten eerste weet de consument niet hoe de taximarkt werkt en welke ruimte er is

om te kiezen of te onderhandelen. Een klant moet weten dat hij niet de voorste taxi moet nemen en dat een taxichauffeur hem niet mag weigeren. Verder moet de klant nog weten hoe het tarief is opgebouwd, dat prijzen niet zijn vastgelegd, maar gemaximeerd. Positief is dat het wachttarief wordt afgeschaft, zodat de prijs van de rit in feite bij elke taxi vooraf bekend is. Voorafgaand aan de implementatie van de nieuwe regels, ik meen per 1 november van dit jaar, zou het Nederlandse publiek daarom uitgebreid geïnformeerd moeten worden over het functioneren van de taximarkt. Ten tweede is de taximarkt een markt met bijna alle kenmerken die stilzwijgende afspraken (collusie) tussen taxiondernemingen en taxichauffeurs mogelijk maakt. Als samenspanning mogelijk is, kan dat niet worden uitgesloten. Een markt met een competitief evenwicht zal niet noodzakelijk in dat evenwicht terecht komen, als ook samenspanning een evenwicht is. Zonder adequaat karteltoezicht op deze sector zal weinig veranderen, verwacht ik.’

‘De leerervaringen inzake marktwerking zitten eerder bij de toezichthouders dan bij de ministeries. De toezichthouders worden met alle problemen rond de realisatie van marktwerking geconfronteerd. Zo heeft de OPTA heel hard moeten werken om KPN zover te krijgen dat het accepteerde dat concurrenten toegang kregen op het netwerk; van een monopolist kun je die soepelheid niet verwachten: waarom zou je je concurrent in het zadel helpen? De DTe verbindt de problemen met toezicht en regulering van netwerkbedrijven. Wanneer je zelf ziet hoe ver de praktijk afwijkt van het idee van volledig vrije mededinging, krijg je wel gevoel voor wat er werkelijk nodig is. De moeizame praktijk van marktwerking in de zorg is ook een goed voorbeeld. De Nederlandse Zorgautoriteit (Nza) wordt geconfronteerd met zaken die in de praktijk wel en niet goed

gaan. Hoe organiseren we dat de lessen die zij leren voor het beleid, in de toekomst kunnen worden gebruikt? Bij het kernministerie daarentegen is de opgebouwde expertise over marktwerking deels verdwenen, omdat veel deskundigen zijn vertrokken naar aantrekkelijke banen bij de toezichthouders en in de sector. Het maken van wetten die goede marktwerking mogelijk maken, wordt zo heel lastig.’

WAT NU?

‘Een stop zetten op marktwerking is geen goede weg, alsof niets doen tot betere uitkomsten zou kunnen leiden. Tegelijkertijd zijn er geen algemene uitspraken over de toepasbaarheid van marktwerking te geven. De vervolgvraag moet dan ook zijn: wat moeten we binnen een specifieke markt weten om een zinnige uitspraak te kunnen doen over de vereiste institutionele arrangementen? De vraag naar de relatie tussen concurrentie en kwaliteit, zoals die in de zorgsector op basis van de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) speelt, is wat dat betreft een goed voorbeeld. De Wmo levert onmiskenbaar lagere prijzen en daarmee mogelijk efficiencywinst op. De vrees is dat het mogelijk ten koste gaat van de kwaliteit van de zorg, maar dat weten we juist niet goed, vanwege gebrek aan adequate informatie. Dit betekent overigens niet dat er helemaal geen kennis over deze materie is. Eén van de bekende inzichten is dat als kwaliteit niet goed verifieerbaar is en de consument dus geen goed oordeel kan uitspreken over de prijs-kwaliteitverhouding, je een groot risico loopt dat concurrentie tot slechtere uitkomsten leidt. Wat je dus moet doen is proberen die kwaliteit inzichtelijk te maken.’

‘Hierbij is het overigens wel van belang verschillende vormen van concurrentie

te onderscheiden. Bij aanbesteding, zoals bij het openbaar vervoer, gaat het om concurrentie om de markt. Dit functioneert anders dan concurrentie op de markt; in dit geval zijn er meer aanbieders die direct om de gunsten van de klanten strijden. Deze tweede vorm van concurrentie treedt bijvoorbeeld op met de toekenning van persoonsgebonden budgetten. Het maakt nogal wat uit of je als burger zelf kunt kiezen of dat de gemeente voor jou kiest. Het kan best zo zijn dat de kwaliteitsaspecten minder zijn mee te nemen in formele contracten, met de daarbij behorende transactiekosten, dan wanneer je zelf kunt kiezen. Het risico van kwaliteitsverlaging kan veel groter zijn dan bij concurrentie op de markt. Bij aanbestedingsprocedures komt de kwaliteit onder druk te staan, omdat die beoordeling te veel in bepaalde vaste formats wordt gedrukt, of waarbij je te weinig discretionaire bevoegdheid hebt, om juist om die aspecten af te gaan die minder eenduidig zijn vast te leggen. Om kwaliteitsproblemen te voorkomen, zou je de keuze dus zoveel mogelijk bij de consument/burger moeten leggen, zelfs in de wetenschap dat die ook maar beperkt rationeel is en bovendien niet alle relevante informatie kent.

‘Laat ik dit met een persoonlijk voorbeeld illustreren. Voor onze zoon zijn we op zoek gegaan naar de beste vormen van begeleid wonen, zodat hij, gegeven zijn beperkingen, toch zoveel mogelijk zelfstandig kan wonen. Uiteraard ben ik gemotiveerd om naar goede alternatieven voor mijn kind te zoeken en weet ik ook beter wat in deze specifieke situatie nodig en wenselijk is. De uiteindelijke keuze is misschien wel niet de allerbeste, maar ik kan de relevante afwegingen beter maken dan een gemeente die nu eenmaal weinig zicht op heeft op de specifieke noden die hier in het geding zijn.’

‘We hebben ook bij de liberalisering van

de energiemarkt gezien dat consumenten maar beperkt rationeel zijn, in die zin dat er maar weinig naar een goedkopere aanbieder overstappen en dat daardoor de voordelen in eerste instantie kleiner zijn dan verwacht. Op lange termijn lijkt het mij evenwel een gezond uitgangspunt ervan uit te gaan dat mensen tot betere keuzen komen, dan wanneer de overheid dat voor ze doet. Het blijft natuurlijk de vaag of burgers daartoe voldoende toegerust zijn. We zouden daarom in de vormgeving van het beleid voor marktwerking en mededinging, en de keuzearrangements, in toenemende mate met deze vorm van consumentenfalen rekening moeten houden. Dit gebeurt tot nog toe te weinig.’

‘We moeten proberen de discussie wetenschappelijk te maken. De standpunten van voor- en tegenstanders liggen ver uiteen, en er is angst voor meer marktwerking. Onder andere de vakbonden zijn (overigens erg laat) in actie gekomen met hun manifest. Maar in het FNV-manifest ‘*Marktwerking? Time out!*’ staan beweringen die onjuist zijn, of op zijn minst onvolledig en misleidend. Dit geldt bijvoorbeeld met betrekking tot het openbaar vervoer, waar de ervaringen niet zo negatief zijn als wordt geponeerd. Tevens wordt de beleidsruimte overschat die de Nederlandse overheid heeft met betrekking tot de zogenoemde diensten van algemeen economisch belang. Het is juist dat wij in Nederland zelf mogen bepalen of diensten al dan niet van algemeen belang zijn, maar of een dienst economisch is of niet, dat kunnen wij niet zelf bepalen; hiervoor is Europese jurisprudentie en daarvoor gelden de mededingingsbepalingen en die over staatssteun uit het EG-Verdrag. De regels voor vrij verkeer in Europa hebben invloed op hoe wij ons OV in de randstad vorm geven’

‘Wel acht ik het verstandig dat EZ naar aanleiding van de notitie van de FNV onderzoek doet naar de effecten van markt-

werking. Daaraan heeft het in het verleden immers ontbroken. Het is ook goed grondig kennis te nemen van de argumenten van de tegenstanders om te kijken of er een kern van waarheid inzit, of wordt er alleen onjuiste of misleidende informatie geboden? Wat blijft er over van de argumenten als ze zijn ontdaan van alle retoriek en misleidende informatie? Dit is naar mijn indruk genoeg om je zorgen over te maken.’

‘Al met al is er te weinig echt debat tussen voor- en tegenstanders over juist die inhoudelijke punten die cruciaal zijn voor een evenwichtige beoordeling. Mogelijk kunnen hier de wetenschappelijke instituten van de politieke partijen een rol spelen. Maar goed, eerlijk gezegd weet ik ook niet of zo’n uitwisseling tussen de wetenschappelijke bureaus veel zal opleveren. De adviezen konden wel eens te politiek en te weinig wetenschappelijk zijn. Zoals ik het waarneem, is ook de afstand van de wetenschappelijke instituten tot de wetenschap erg groot.’

‘De angst voor marktwerking intrigeert me. Burgers zouden wellicht vrezen dat de overheid bepaalde publieke belangen onvoldoende veilig stelt. Maar wat is dan precies het publieke belang en hoe wordt dit het beste gediend? Minister Hirsch Ballin heeft net een voorstel voor een nieuwe wet op de kansspelen ingediend. Volgens dit voorstel blijven bestaande monopolies op staatsloterijen en casino’s gehandhaafd; ze worden uitgezonderd van de Europese liberaliseringsregels. Maar waarom is dat zo? Het is opvallend dat de monopolies hier blijkbaar mogen bestaan, omdat een bepaalde vorm van negatieve externe effecten

de discussie domineert. Meer casino’s, zo is de redenering, leveren meer spelers op en dientengevolge ook meer verslaafden. Dit is misschien wel waar, maar het is zeker niet het hele verhaal. Meer casino’s kunnen ook interessantere spelen opleveren en de mogelijkheid voor meer mensen om zich te vermaken. Deze voordelen voor de consumenten worden echter totaal genegeerd. De discussie wordt gedreven door de negatieve bijwerkingen; de positieve effecten worden niet gezien. Bij de liberalisering van de netwerksektoren daarentegen worden vooral de vermeende voordelen over het voetlicht gebracht, terwijl de mogelijke negatieve effecten niet aan bod komen. Hoe kan het zijn dat het particuliere belang van verslaafden de publieke discussie domineert? Hoe kan het dat dit particuliere belang nu opeens zich kan voordoen als een publiek belang?’

‘De burger wordt goed bediend op de reguliere markten. Maar zij wil terecht ook goede maatschappelijke voorzieningen. Bij publieke en maatschappelijke diensten is de mogelijkheid van kwaliteitsverhoging kleiner door minder mogelijkheden van technische vooruitgang. Dit gegeven, dat bekend staat als *Baumol’s disease*, leidt tot spanningen, juist omdat de burger bij de maatschappelijke diensten kwaliteitsverhoging verwacht. Burgers willen juist bij maatschappelijke dienstverlening een zekere mate van beschikkingsmacht en beslissingsmacht kunnen uitoefenen. Wanneer we nadenken over de invulling van het publieke belang, is het dan ook zeker niet zo dat we automatisch bij vormen van staatspaternalisme moeten terecht komen.’

Noten

- 1 Clifford Winston: ‘Economic Deregulation; days of reckoning for microeconomists’. *Journal of Economic Literature* 31 (1993) pp. 1263-1289.

Bronnen

Meer informatie is te vinden op: <http://center.uvt.nl/staff/vdamme/>